

Heerdersprengen 2006 Broedvogels en planteninventarisatie

Afdeling Epe en Heerde

Colofon

KNNV – Vereniging voor veldbiologie afdeling Epe en Heerde

secretariaat:

Margriet Maan-Everaars

Veesserenkweg 42

8194 LM

Veessen

tel. 0578-631244

email: margriet.maan@hetnet.nl

Samenstelling verslag:

Adrie Hottinga – algemeen en broedvogelkartering

a.hottinga@planet.nl

Mariet van Gelder - planteninventarisatie

vangelder@dpg.nu

Foto's:

Adrie Hottinga

Kaart:

Henk Hupkes

Broedvogelkartering en planteninventarisatie Heerdersprengen 2006

Dit verslag van de vogelwerkgroep en de plantenwerkgroep staat ook op de website van de KNNV Epe en Heerde.

Inhoud	Blz
Colofon	2
Inhoud	3
Inleiding, eigendom en beheer	4
Doelstelling broedvogelkartering	6
Resultaten kartering 2006	7
Beheeraspecten	10
Aanbevelingen - monitoring Heerdersprengen	11
Broedvogels Heerderstrand	11
Flora	12
Planteninventarisatie westelijk van het Heerderstrand/ Sprengengebied Middelste Heerderbeek 2006	12
Literatuur	17
Overzicht broedvogels 2006	18
Bijlage foto impressie en aanvullende informatie broedvogels	20

Inleiding

Door leden van de vogelwerkgroep van de KNNV afdeling Epe en Heerde wordt ieder jaar een broedvogelkartering uitgevoerd. De uitvoering van een broedvogelkartering vindt plaats in individueel verband of in het kader van werkgroepverband voor een gezamenlijk inventarisatieproject. De inventarisatie van de Heerdersprengen vond plaats in individueel verband, zonder koppeling aan een gezamenlijk inventarisatieproject. De vogelwerkgroep inventariseert in de gemeenten Epe en Heerde gebieden waarvan weinig over broedvogels bekend is. Dit was ook de reden om de Heerdersprengen op broedvogels te karteren. Naast de inventarisatie van broedvogels hebben leden van de plantenwerkgroep de hogere planten geïnventariseerd. Naast de inventarisatie van broedvogels en planten in de Heerdersprengen zijn ook de broedvogels van het westelijk gedeelte van het Heerderstrand geïnventariseerd. Dit verslag wijkt af van de gebruikelijke verslagen die normaliter worden samengesteld van inventarisaties. Dit verslag bestaat uit een inleidend algemeen gedeelte en een tweede deel dat bestaat uit een kopie van de power point presentatie die is samengesteld voor diverse communicatieve doeleinden. De reden hiervoor was dat de Recreatie Gemeenschap Veluwe en de gemeente Heerde nieuwe plannen hebben ontwikkeld voor het Heerderstrand. Voor de toetsing van deze plannen is het noodzaak dat inventarisatiegegevens beschikbaar zijn.

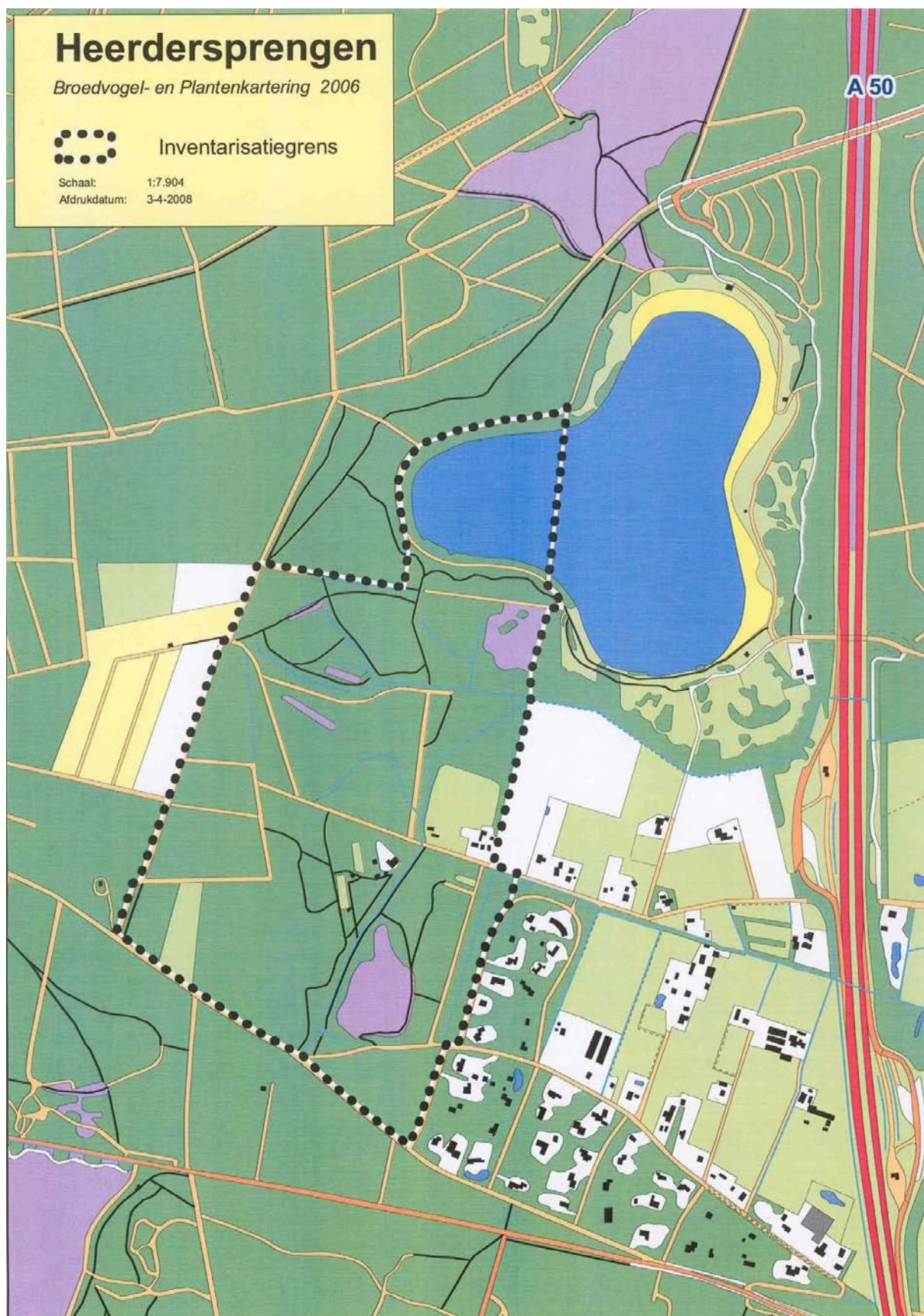
Eigendom en beheer

De Heerdersprengen met een oppervlakte van ruim 25 hectare is in eigendom en beheer van Staatsbosbeheer. In dit object zijn vele decennia de sprengen en beken op cultuurhistorische basis beheerd. Na de aanleg van het Heerderstrand in 1978 en de statuswijziging van de sprengen en beken van B naar A watergang is hieraan een einde gekomen. Tijdens de aanleg van het Heerderstrand is aan de westzijde een kleischot doorgraven en sindsdien treedt droogval in de sprengen en beken door wegzijging van neerslagwater. Reeds in 1971 was bekend dat de grondwaterstand met meer dan 25 cm zou dalen in de sprengen. Reden voor deze daling was in ieder geval dat door de aanleg van de plas in het Heerderstrand het hellende grondwatervlak door een horizontaal vlak vervangen zou worden. In 1971 was Staatsbosbeheer erg optimistisch over de te verwachten grondwaterstanddaling na de aanleg van het Heerderstrand. Ook zijn de beken lek aan de zuidzijde van het Heerderstrand. Er wordt nog wel door het waterschap Veluwe beheer uitgevoerd. Periodiek worden blad en takken in opdracht van het waterschap uit de sprengen en beken verwijderd. Het beheer van de houtopstanden die voornamelijk uit Grove dennen bestaan is vrij extensief; hierdoor is het aandeel dood hout vrij hoog. Er zijn ook gemengde opstanden met Zomereik langs de beken die ook vrij extensief worden beheerd.

In het archief van Staatsbosbeheer en de Stichting tot Behoud van de Veluwse Beken en Sprengen is veel informatie aanwezig over de grondwaterproblematiek in de Heerdersprengen. Liefhebbers die zich willen verdiepen in de voormalige- en huidige situatie kunnen zich tot genoemde organisaties wenden voor meer gedetailleerde informatie.

Naast het eigendom van Staatsbosbeheer is ook het Ambtsbos in eigendom en beheer van Het Geldersch Landschap, het boscomplex van huize Emmanuël en het westelijk gedeelte van het Heerderstrand in eigendom en beheer van de recreatiegemeenschap Veluwe geïnventariseerd op broedvogels. Ook in het Ambtsbos liggen sprengen en beken en deze overwegend ijzerhoudende beken zijn goed watervoerend. Op de grens tussen het heideterrein in het Ambtsbos en het boscomplex van huize Emmanuël ligt ook één van de Middelste Heerderbeken, waar regelmatig droogval in optreedt. De plantenwerkgroep heeft de

Heerdersprengen geïnventariseerd. De totale oppervlakte die in 2006 is geïnventariseerd bedraagt circa 50 ha.

Doelstelling broedvogelkartering

Voor de vaststelling van het aantal territoria van de broedvogels in het object Heerdersprengen is een basiskartering uitgevoerd. Het doel van een basiskartering is het verzamelen van informatie over de verspreiding, aantallen en soortensamenstelling van broedvogels. Alle aanwezige broedvogelsoorten die territoriumhoudend gedrag vertonen, zijn geïnventariseerd. Er is bij de veldopnamen geen onderscheid gemaakt in schaarse, zeldzame of algemene soorten. We gaan ervan uit dat voor de relatie kwaliteit en beheer ook informatie van algemene vogelsoorten van belang kan zijn voor de interpretatie. Deze broedvogelinventarisatie betreft de eerste uitgebreide kartering van het object Heerdersprengen.

Methode inventarisatie

De broedvogels werden geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering-methode (Hustings et al. 1985), conform de normen uit de Handleiding Broedvogel Monitoring Project (van Dijk 1996.). Ook de richtlijnen van SOVON (Vogelonderzoek Nederland) zijn voor de samenstelling van dit verslag gebruikt voor een leesbare indeling. Voor de broedvogelkartering werden 9 volledige ochtendbezoeken gebracht na zonsopgang en enkele uren daarna. Op zondag 5 februari werd een oriënterende inventarisatieronde verricht en op 26 mei werd de laatste inventarisatie verricht. Tijdens drie data zijn de inventarisaties opengesteld voor deelname van KNNV leden.

Inventarisatiedata:

5-02-2006 – 9.15/11.15	
26-02-2006 – 9.00/11.00	
19-03-2006 – 8.00/10.35	
25-03-2006 – 6.30/10.00	excursie KNNV
14-04-2006 – 6.45/9.00	
23-04-2006 – 5.30/9.00	excursie KNNV
04-05-2006 – 6.05/10.45	
13-05-2006 – 5.10/7.40	excursie KNNV
26-05-2006 – 5.50/8.15	

Vrijwel alle tellingen werden onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd.

Alle relevante informatie werd ingetekend op veldkaarten (1:2500). Gegevens van de veldkaarten zijn op transparantkaarten overgezet, zodat soortkaarten ontstonden.

Interpretatie van de waarnemingen vond plaats zoals beschreven in van Dijk (1996).

De inventarisatiemethode is gebaseerd op het karteren van territoria. Een territorium is geldig wanneer binnen het onderzoeksgebied voldoende geldige waarnemingen zijn gedaan binnen soortspecifieke datumgrenzen. Met geldige datumgrenzen bedoelen we de data waarbinnen vogelsoorten hun territoria verdedigen en de waarneemkans van broedgedrag het hoogst is. Voor iedere vogelsoort die in Nederland broedt, zijn datumgrenzen vastgesteld in de gestandaardiseerde systematiek van SOVON. Bij deze werkwijze hoeft de daadwerkelijke broedplaats niet bekend te zijn.

Overigens is de methodiek van het opzoeken en vastleggen van nestlocaties niet geschikt voor dit type inventarisaties. Wel is het van evident belang dat de methodiek van SOVON wordt gebruikt, zodat de gegevens van het landgoed Tongeren vergeleken kunnen worden met andere geïnventariseerde gebieden in Nederland.

Resultaten kartering 2006

In totaal zijn 51 vogelsoorten als territoriumhoudend vastgesteld inclusief het westelijk gedeelte van het Heerderstrand. Naast de broedvogels zijn ook de overige soorten genoteerd. In de Heerdersprengen zijn weinig overige soorten waargenomen; een enkele maal werd een Houtsnip voor de geldigheidsdatum gezien in de grove dennen opstanden aan de westzijde.. Ook Koperwieken en Kramsvogels werden gedurende het vroege voorjaar waargenomen en regelmatig werden in het begin van het broedseizoen enkele Raven ter hoogte van het Ambtsbos waargenomen. In het Heerderstrand werd naast de vier soorten broedvogels ook circa zes weken een Roodhalsfuut waargenomen en ook Grauwe ganzen, Nijlganzen, Tafeleenden, Kuifeenden, Brilduikers, Kokmeeuwen, Oeverlopers en Kieviten.

Status broedvogels

Om de status vast te stellen van zeldzaamheid of schaarsheid van broedende vogels in Nederland wordt de zogenaamde Rode Lijst gehanteerd. Op deze lijst staan alle vogelsoorten die zeldzaam of schaars zijn en in het bestaan in Nederland worden bedreigd door welke oorzaak dan ook. Dit geldt ook voor internationaal beschermde soorten die onder de richtlijn vallen van Natura 2000. De Veluwe is één van de 161 Natura 2000 gebieden in Nederland waarvoor extra beschermende maatregelen zijn opgesteld. Natura 2000 kent twee richtlijnen; de vogelrichtlijn en de habitatrichtlijn. Via de vogelrichtlijn worden vogelsoorten extra beschermd en via de habitatrichtlijn worden andere faunasoorten dan vogels en habitattypen beschermd (uitvoering natuurbeschermingswet en Flora & Fauna wet). Het object Heerdersprengen valt geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000 en beide richtlijnen zijn van kracht.

Van de 10 Soorten die in het aanwijzingsbesluit voor de vogelrichtlijn voor de Veluwe zijn opgenomen, heeft de Zwarte specht een territorium in de Heerdersprengen.

Dichtheden

Het is interessant om een vergelijking te maken van dichtheden van gebieden die door de KNNV afdeling Epe en Heerde zijn geïnventariseerd. Uit de vergelijking volgt dat de Heerdersprengen een hoge dichtheid per ha heeft voor alle soorten broedvogels en ook een hoge dichtheid voor holenbroeders. Dit is niet verrassend, aangezien in de Heerdersprengen een extensief bosbeheer wordt nagestreefd en het aandeel dood hout vrij hoog is, waarvan veel vogelsoorten profiteren. In tabel 1 is een overzicht samengesteld van de dichtheden van de holenbroeder Boomklever. Uit het overzicht blijkt dat de Heerdersprengen voor de Boomklever in de gemeente Heerde een belangrijk broedgebied is. Ook zijn de dichtheden per ha vrij goed in vergelijking van boscomplexen op de Noord-Veluwe.

DichthedenTerritoria Heerdersprengen

- Heerdersprengen per 1 ha 5,7 territoria (2006)
- Holenbroeders per 1 ha 3,8 territoria (2006)

Tabel 1: overzicht territoria Boomklever geïnventariseerde gebieden KNNV

Boomklever	Zw bos	Kl bos	Bonenburg	V broek	Heerdersprengen	Tongeren
Aantal territoria	28	7	12	5	13	14
Opp bos	375	35	19	30	26	40
Dichtheid 100 ha	6	20	63	17	50	35

Vogelgroepen

Voor het beheer van het object Heerdersprengen is het noodzakelijk om inzicht te hebben in de eisen die de verschillende vogelsoorten stellen aan hun biotoop. Voor het leggen van verbanden tussen vegetatie, landschap en vogels is veel informatie en kennis nodig. Naast de inventarisatie van vogels, is het karteren van vegetaties noodzakelijk en inzicht in landschappelijke processen noodzakelijk. Voor dit verslag van de broedvogelbevolking voert het te ver om hier dieper op in te gaan. Wel is het van belang dat de verklaring voor de aan- of afwezigheid van bepaalde vogelsoorten in een gebied niet berust op toevalligheden.

Vogels kunnen ingedeeld worden in ecologische groepen, net zoals individuele planten ingedeeld worden in plantensociologische groepen. De indeling in ecologische vogelgroepen maakt het mogelijk om de kwaliteit van een bepaald gebied te waarderen. Binnen een vogelgroep zitten vogelsoorten met overeenkomstige biotoopeisen.

Wanneer de vogelbevolking wordt ingedeeld in groepen van soorten die ongeveer dezelfde eisen stellen aan hun biotoop, wordt het verband tussen de aanwezige broedvogelbevolking en de terreinkenmerken meer inzichtelijk. Voor iedere vogelgroep zijn de biotoopeisen vertaald in een set terreinkenmerken. Veel van deze terreinkenmerken zijn door de beheerder van het desbetreffende terrein te beïnvloeden.

Hiermee is de relatie gelegd met het belang van goede broedvogelkarteringen die dus een belangrijke bijdrage kunnen leveren voor de sturing voor de aanwezigheid van bepaalde vogelgroepen in een gebied. In tabel 1 zijn deze vogelgroepen vermeld met bijbehorende aangetroffen soorten in het object Heerdersprengen. Het overzicht is gebaseerd op de landelijke systematiek van SOVON en Staatsbosbeheer en geeft inzicht in de te verwachten vogelgroepen. In de eerste kolom is op de eerste regel het aantal te verwachten vogelsoorten van de desbetreffende vogelgroep opgenomen. Het betreft een indicatie voor goed ontwikkelde gebieden van voldoende omvang. Hoewel de landelijke systematiek in feite alleen gebruikt kan worden voor goed ontwikkelde gebieden, willen we toch de informatie geven zodat inzicht wordt verkregen in deze systematiek.

Tabel 2: overzicht vogelgroepen Heerdersprengen

Grasmus-groep	struiken, struwelen, jong bos, geen boomlaag (wel bosrand)
<i>max. soorten: 11</i> <i>Heerdersprengen: 1</i>	Heggenmus , Nachtegaal, Roodborsttapuit, Bosrietzanger, Spotvogel, Braamsluiper, Grasmus, Tuinfluiter, Fitis, Grauwe klauwier en Kneu
Winterkoning-groep	jong bos, struiklaag in bossen
<i>max. soorten: 10</i> <i>Heerdersprengen: 8</i>	Fazant, Zomertortel, Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Staartmees, Matkop, Goudvink.
Vink-groep	opgaand bos
<i>max. soorten: 5</i> <i>Heerdersprengen: 4</i>	Houtduif, Ransuil, Koolmees, Gaai en Vink
Grote bonte Specht-groep	oud opgaand bos, dood hout (holenbroeders)
<i>max. soorten: 8</i> <i>Heerdersprengen: 5 en 1</i>	<i>Groene specht</i> , Zwarte specht, Grote bonte specht, Gekraagde roodstaart , Taigaboomkruiper, Boomkruiper, Spreeuw en Ringmus
Kleine bonte Specht-groep	opgaand bos met loofbomen (holenbroeders)
<i>max. soorten: 4</i> <i>Heerdersprengen: 4</i>	Kleine bonte specht, Grauwe vliegenvanger, Glanskop en Pimpelmees
Boomklever-groep	zwaar loofhout (holenbroeders)
<i>max. soorten: 5</i> <i>Heerdersprengen: 2</i>	Holenduif, Bosuil , Kleine vliegenvanger, Boomklever en Kauw
Zwarte roodstaart-groep	erven, bebouwing in cultuurland
<i>max. soorten: 13</i> <i>Heerdersprengen: 1 en 4</i>	Holenduif , <i>Turkse tortel</i> , Kerkuil, Steenuil, Gierzwaluw, <i>Boerenzwaluw</i> , Huiszwaluw, <i>Witte kwikstaart</i> , Zwarte roodstaart, Kauw, Spreeuw, <i>Huismus</i> en Ringmus.

Toelichting tabel 1

In de tabel zijn de soorten die per vogelgroep voor kunnen komen, opgenomen. In de linker kolom is het maximum aantal per vogelgroep vermeld en het aantal soorten dat in de Heerdersprengen met een territorium is vastgesteld. In de rechter kolom zijn vetgedrukt de soorten opgenomen die per vogelgroep in het geïnventariseerde gedeelte van de Heerdersprengen zijn vastgesteld. De soorten die cursief zijn afgedrukt zijn in de omgeving van de Heerdersprengen als broedvogel in 2006 vastgesteld.

Uit het overzicht van de vogelgroepen valt af te leiden dat de Winterkoning-groep met 8 van de 10 soorten het best vertegenwoordigd is in de Heerdersprengen. Dat Fazant en Zomertortel niet aanwezig zijn in de Heerdersprengen is niet verwonderlijk. De Fazant is een cultuurvogel die zich voornamelijk aanwezig is bij akkercomplexen en structuurrijke graslanden. Zomertortels nemen in Nederland af door meerdere oorzaken, waaronder de toenemende begrazing van zeggenmoerassen in de overwinteringsgebieden, waardoor de kwaliteit van

deze gebieden voor Zomertortels afneemt. De Grote bonte specht – groep is ook goed vertegenwoordigd met 6 soorten van de in totaal 8 soorten van deze groep. De Groene specht broedde niet in de Heerdersprengen, maar in het Bakhuisbos. De Kleine bonte specht – groep is het best vertegenwoordigd met alle 4 de soorten die deze groep vertegenwoordigd.

Vergelijking broedvogelgegevens

Het is niet mogelijk om de informatie die in 2006 is verzameld te vergelijken met vorige integrale karteringen, aangezien deze niet aanwezig zijn. Wel zijn incidentele gegevens aanwezig afkomstig van excursieverslagen van medewerkers van Staatsbosbeheer. Op 4-05-1980 is een éénmalige opname gemaakt van alle zingende vogels door Adrie Hottinga.

In 1980 broedde een paar Buizerds in de Heerdersprengen, in latere jaren werden ook broedparen vastgesteld, terwijl in 2006 wel een horst aanwezig was, maar geen Buizerds aanwezig waren. In 1980 waren 2 paar Boompiepers aanwezig, terwijl deze in 2006 niet meer aanwezig waren. Het centrale deel was in begin van de tachtiger jaren nog vrij open, maar is gedurende enkele decennia begroeid met voornamelijk zomereik. In 1980 waren 3 paar Gekraagde roodstaarten aanwezig, terwijl er in 2006 2 paar aanwezig waren. In 1980 hadden ook een Braamsluiper en een Fluiter een territorium, terwijl deze soorten in 2006 afwezig waren. Ook broedden in 1980 2 paar Kauwen in de Heerdersprengen; in 2006 werden geen Kauwen waargenomen. In totaal werden tijdens een éénmalige ronde in 1980 34 territoriumhoudende vogelsoorten waargenomen.

Beheer via vogelgroepen

Het produceren van getallen en het benoemen van soorten is interessant voor onderzoekers en inventaristoren, maar relevant is wat de beheerder met deze informatie kan. Broedvogels geven onder meer veel informatie over de structuur van het bos, de voedselsituatie en de rust. Hoewel de dichtheden van de verschillende soorten in de vogelgroepen uiteenlopen, kan geconcludeerd worden dat in de Heerdersprengen herkenbare vogelgroepen aanwezig zijn, die de beheerder veel handvatten bieden voor het beheer gericht op avifaunistische aspecten van dit type parklandschap. Staatsbosbeheer heeft professionaliteit in huis en kan gebruik maken van de informatie van deze broedvogelinventarisatie en beschikbare literatuur over broedvogels en beheer.

Beheeraspecten

Voor het beheer is het noodzakelijk dat inventarisatiegegevens als basis beschikbaar zijn voor het formuleren van doelstellingen en uitgangspunten voor de uitvoering van het beheer. Voor het beheer in de Heerdersprengen is dit aspect relevant in verband met de vraag hoe de droogvallende sprengen en beken beheerd worden.

Belangrijke beheeraspecten voor de avifauna in de Heerdersprengen zijn:

- Verbeteren van de structuur van bos en bosranden;
- Ontwikkelen van bodemvegetatie en struiketages;
- Verhogen van het aandeel dood hout;
- Indien noodzakelijk verjongen met inlandse boomsoorten die qua soort en herkomst passen bij de groeiplaats en de ontwikkelingsfase;
- Zorgzaamheid voor oude bomen; geef bomen de tijd om oud te worden;
- Specifieke aandacht voor zogenaamde N bomen: oude dikke bomen met veel holtes; bomen met uitgewaaid kroon, waarin regelmatig roofvogels broeden; boomsoorten die

voor de groeiplaats bijzonder en karakteristiek zijn; half omgewaaide, maar nog levende bomen handhaven;

- Terughoudend zijn met meer ontsluiting;
- Strategie ontwikkelen over de toekomst van het beheer van de sprengen en beken in verband met de verdroging.

Aanbeveling – monitoring Heerdersprengen

Wanneer Staatsbosbeheer het beheer voor de realisering van doelcomponenten natuur voor de Heerdersprengen wil evalueren, verdient het aanbeveling deze integrale broedvogelkartering te herhalen, binnen de criteria die hiervoor zijn vastgesteld. Het verdient aanbeveling om een aantal vogelsoorten die indicatief zijn voor bosbeheer regelmatig te monitoren. De cyclus van een tienjarige volledige broedvogel monitoring is niet geschikt voor een kwaliteitscontrole voor het beheer van dit type boscomplexen.

Tussentijds kan een aantal doelsoorten gemonitord worden. De keuze van de doelsoorten moet zodanig zijn dat deze soorten een indicatorische waarde voor het beheer hebben.

Enkele broedvogelsoorten met hoge indicatorwaarde voor beheeraspecten voor het geïnventariseerde gedeelte zijn:

<i>Indicatie insecten:</i>	<i>Groene specht (rode lijst soort)</i>
<i>Dikke oude bomen:</i>	<i>Zwarte specht (natura 2000 soort) en Boomklever</i>
<i>Holenbroeders:</i>	<i>Kleine bonte specht</i>
<i>Kwijnend oud naaldhout:</i>	<i>Gekraagde roodstaart (rode lijst soort)</i>
<i>Kroonbroeders:</i>	<i>Appelvink</i>
<i>Struiklaag:</i>	<i>Spotvogel</i>
<i>Hoge struiken:</i>	<i>Zomertortel</i>
<i>Erven:</i>	<i>Boerenwaluw</i>

Broedvogels Heerderstrand

Het westelijk gedeelte van het Heerderstrand is ook geïnventariseerd op broedvogels. In de oevers van het Heerderstrand broedden in 2006: 2 paar Dodaarzen, 2 paar Mandarijneenden, 1 paar Futen en > 4 paar Wilde eenden. De Dodaarzen hadden hun nest op de overhangende takken van het wilgenstruweel dat op het water ligt. De Mandarijneenden broedden in de nestkasten die in de bomen op de oevers zijn opgehangen.

Flora

In 1974 is een inventarisatie van vaatplanten en mossen in de sprengen en brongebieden van het Ambtsbos en de Heerdersprengen uitgevoerd door H. van Dam en F. Sollman.

In 1974 schrijven van Damm en Sollman; *De fraaie beken met schoon helder, plaatselijk ijzerrijk water, liggen in een eikenberkenbos. Ten tijde van het bezoek, stond een aantal takken droog of voerde weinig water. Dit is waarschijnlijk een gevolg van de ontgroning voor rijksweg 50, ten westen van het sprengensstelsel.*

In één van de takken met stagnerend water werd Greppelrus, Drijvend fonteinkruid, Duizendknoopfonteinkruid en één ex. van Klimopwaterranonkel aangetroffen. Enkele bijzonderheden waren: Moerassterrekroos, Bittere veldkers, Kantige basterdwederik, greppelrus, Brede eikvaren, Drijvendfonteinkruid, Duizendknoopfonteinkruid, Klein wintergroen en diverse soorten mossen (*Lepidozia reptans*, *mnum punctatum*, *Philonotis fontana*, *Plagiothecium nemorale*, *Pogonatum aloides*, *Pohlia annotia*, *Sphagnum cuspidatum*, *Tetraphis pellucida* cfr. *Mitrule paludosa*).

In 1975 is door Staatsbosbeheer een beheersplan opgesteld. Naast de al genoemde planten wordt vermeld dat Beekprik en Grote beekschaatsenrijder aanwezig zijn.

In maart 1989 bezoeken Ph. Sollman en R.F. van Wijngeeren het object Heerdersprengen en hebben planten geïnventariseerd. Ze schrijven dat naast stagnant water ook stromend water aanwezig is en er veel varens groeien langs de beekwanden; Smalle stekelvaren en Dubbelloof. Opvallende hogere planten zijn Wilde kamperfoelie, Klimop, Klein wintergroen, Duizendknoopfonteinkruid, Bronkruid en Klimopwaterranonkel. Tevens noteerden zij: Mannetjesvaren, Blauwe bosbes, Struikheide, IJle zegge, Pitrus, Braam, Vingerhoedskruid, Kale jonker, Knolrus en Zomereik en Beuk. Verder noteerden zij 24 soorten mossen.

In 2006 is door de plantenwerkgroep van de KNNV afdeling Epe en Heerde een inventarisatie uitgevoerd in de Heerdersprengen. Uit deze inventarisatie blijkt dat er een aantal interessante planten in de Heerdersprengen aanwezig zijn, maar dat de typische soorten die gebonden zijn aan stromend kwelwater verdwenen zijn door droogval in de sprengen en beken.

Planteninventarisatie westelijk van het Heerderstrand/ Sprengengebied Middelste Heerderbeek.

2006

Akkerkers
Akkerkool
Basterdwederik, kantige
Berenklauw, gewone
Beemdgras, ruw
Berk, ruwe
- zachte
Beuk
Bosbes, blauwe
Boterbloem, kruipende
- scherpe
Braam, gewone
Brandnetel, grote

Brem
 Bijvoet
 Den, grove
 Distel, akker-
 - speer-
 Dophei *aandachtsoort*
 Douglasspar
 Dovenetel, paarse
 - witte
 Driehoeksvaren, gebogen *aandachtsoort*
G.P.S. 196.936 – 489.996 15 stengels
G.P.S. 196.896 – 490.011 4 stengels
 Droogbloem, moeras-
 Dubbelloof *rode lijst, gevoelig*
Massaal aanwezig op talud Middelste Heerderbeek.
 Duinriet
 Duizendblad
 Duizendknoop, zachte
 Eik, amerikaanse
 - zomer-
 Eikvaren, gewone
 Ereprijs, mannetjes-
 - veld-
 Esdoorn, gewone
 Fioringgras
 Fijnstraal, canadese
 Gelderse roos
 Haagbeuk
 Havikskruid, stijf
 Heermoes
 Helmbloem, rankende
 Helmkruid, knopig
 Hennepnetel, gewone
 Herderstasje
 Hondsdraf
 Hoornbloem, gewone
 - kluwen
 Hulst *aandachtsoort*
 Jacobskruiskruid
 Kamille, schijf-
 Kamperfoelie, wilde
 Kastanje, tamme
 Klaver, witte
 Klaverzuring, stijve
 Kleefkruid
 Klimop
 Knopkruid, harig
 - kaal
 Koekoeksbloem, dag-
 Koninginnekruid

Kraaihei *aandachtsoort*
Krentenboompje, amerikaans
Kropaar
Kruiskruid, bos-

Leeuwentand, vertakte
Lis, gele
Look-zonder-look
Lork
Lijsterbes, wilde
Madeliefje
Mannetjesvaren
Meidoorn, eenstijlige
Melkdistel, gekroesde
Muur, moeras-
- vogel-
Nachtschade, zwarte
Nagelkruid, geel
Ooievaarsbek, kleine
- zachte
Paardenbloem
Paardenkastanje, witte
Papegaaienkruid
Perzikkruid
Populier, ratel
Pijpenstrootje
Raaigras, engels
Reukgras, gewoon
Rietgras
Robinia

Rus, greppel-
- knol-
- pit-
- tengere
- trek-
- zomp-
Schaduwgras
Sint-Janskruid
Smeerwortel, gewone
Smele, bochtige
Spar, fijn –
Sporkehout
Stekelbrem
Stekelvaren, brede
Sterrenkroos, s.l.
Stinkende gouwe
Straatgras
Struikhei

rode lijst, gevoelig. Heideveldje Ambtsbos.

aandachtsoort

Struisgras, gewoon	
Tandzaad, zwart	
Teunisbloem, grote	
Timoteegras	
Varkensgras, gewoon	
Veldbies, veelbloemig	
Vergeet-me-niet, moeras-	
- zomp-	
Vingerhoedskruid, gewoon	
Viooltje, moeras-	<i>aandachtsoort G.P.S. 196.951 – 490.164 lange strook aan dit deel van de beek. Meer dan 50 planten.</i>
Vlasbekje	
Vlier, gewone	
Vogelkers, gewone	
- amerikaanse	
Vroegeling	
Walstro, liggend	
Waternavel, gewone	<i>aandachtsoort</i>
Waterpeper	
Weegbree, grote	
- smalle	
Wikke, smalle	
Wilg, bos-	
- geoorde	
Wilgenroosje	
Winde, haag	
Wintergroen, klein	<i>rode lijst, bedreigd. G.P.S. 197.068 – 490.058 34 plantjes G.P.S. 197.134 – 490.152 24 plantjes G.P.S. 197.045 – 490.154 ong. 1 m2</i>
Winterpostelein, roze	
Witbol, gestreepte	
- gladde	
Wolfspoot	
Wijfjesvaren	
Zegge, hazen-	
- pil-	
- ijle	
Zevenblad	
Zuring, ridder-	
- schapen-	

G.P.S. = Global Positioning System , plaatsbepaling m.b.v. satelliet. De locatie van de plant wordt aangegeven met Amersfoortcoördinaten.

- Aandachtsoort = een plant die een ecologische indicatiewaarde heeft.
- Rode lijst = lijst met bedreigde en kwetsbare soorten.
- s.l = soort in brede zin

Conclusie:

Voor de Middelste Heerderbeek en omgeving herbergen een paar soorten vaatplanten waar we zuinig op moeten zijn. Ondanks het feit dat er geen of nauwelijks kwel meer plaatsvindt en de beek tijdens droge perioden deels droogstaat, blijft de bijzondere flora redelijk intact.

De populatie Klein wintergroen staat onder druk door het afkalven van de beekoever en door de enorme bladval. Het slecht verteerbare blad van de Amerikaanse eik, maar ook het beukenblad vormen een dusdanig plakkaat, waardoor de wintergroenplantjes verstikken.

Bij mijn weten is er naast deze populatie Klein wintergroen elders in Heerde slechts één andere vindplaats bekend en wel die op het terrein van Groot Stokkert.

Massaal aanwezig is het Dubbelloof. Een varensort die langs sprenge en greppels groeit. Ook in het Vosbergerbos is deze soort te vinden, maar voor de wijde omgeving is de Middelste Heerderbeek de belangrijkste groeiplaats.

Gebogen driehoeksvaren is een in onze buurt zeer zeldzame varen met een kruipende wortelstok. Het is een erg kwetsbare groeiplaats.

Bovengenoemde soorten zijn afhankelijk van bijzondere omstandigheden, zoals te vinden bij de Middelste Heerderbeek. Reden om ervoor te zorgen dat de situatie daar intact blijft, zodat deze planten kunnen voortbestaan.

Inventarisaties gedaan door: Hilary Jellema
Loes Jansen
Margriet Maan
Wietske van Apeldoorn
Mariet van Gelder.

Literatuur

- Svensson Lars & Peter J. Grant. ANWB Vogelgids van Europa. 2002.
- Hustings Fred & Jan – Willem Vergeer et all. Atlas van de Nederlandse broedvogels. NNNM en KNNV. 2002.
- Bos Hans van den. Naar het bos van morgen. Staatsbosbeheer, Driebergen, 2002.
- Dijk Arend van en Fred Hustings. Handleiding Broedvogel Monitoring Project SOVON. 2004.
- Hottinga. A.M. Excursieverslag Heerdersprengen. 4 mei 1980.
- Hoeve J. ter. Afdeling TZ – NB. Staatsbosbeheer. Bespreking op 17 augustus 1971 tussen Recreatiegemeenschap Veluwe en Staatsbosbeheer inzake Heerderstrand en Heerdersprengen. 1971.
- Dam H. van. En F. Sollman. Inventarisatie van vaatplanten en mossen in sprengen en brongebieden van de oostelijke en zuidelijke Veluwezoom, 1974.
- Sollman Ph. en R.F. van Wijngeeren. Inventarisatie Heerdersprengen – excursieverslag. 1989.
- Het Geldersch Landschap. Mooi Gelderland – Handboek Geldersch Landschap en Geldersche Kastelen. 2003.